

INFORMACIJA

Colloquium Pruthenicum secundum

1996 m. spalio 3–6 d. Mogilianuose, gražioje vietovėje netoli Krokuvos, vyko antroji prūsistinė konferencija „Colloquium Pruthenicum secundum“. Konferencijos *spiritus movens* - Krokuvos Jogailaičių universiteto profesorius Wojciechas Smoczyński, jau daug metų gvildenantis prūsų kalbos problemas, leidžiantis žurnalą „Linguistica Baltica“. Profesoriumi gražiai talkino žmona Magdalena - žinoma psicholingvistė, taip pat mokiniai Norbertas Ostrowskis, Pawełas Wójcik, Wojciechas Sowa ir Greta Lemanaitė-Deprati, Jogailaičių universitete dėstanti lietuvių kalbą. Finansiškai konferenciją parėmė Krokuvos ir Varšuvos universitetai.

Konferencijoje dalyvavo 36 mokslininkai iš Lenkijos, Lietuvos, Latvijos, Italijos, Vokietijos, Olandijos, Čekijos, Šveicarijos, JAV, Norvegijos, Švedijos, Estijos, Rusijos, Ukrainos, Vengrijos, Japonijos. Dauguma dalyvių – žinomi baltistai, tačiau buvo ir būrelis jaunimo – doktorantų, studentų. Iš viso perskaityti 24 pranešimai, vyko diskusijos, buvo gyvai bendraujama.

Konferencijoje bene daugiausia dėmesio susilaukė prūsų kalbos leksikos ir etimologijos problemos. Pasiūlyta nemaža įdomių žodžių kilmės aiškinimų. Stevenas Youngas (Baltimorė) pr. *wissams* 'tauras' E 649 interpretavo kaip dūrinį **vis/vīs-zambris*, kurio pirmasis dėmuo sietinas su pr. **vis-* 'pieva', o antrasis gretintinas su r. *zyp*, s.lc. *zabr*. Entuziastingai buvo sutiktas Anatolijaus Nepokupno (Kijevas) pranešimas, kuriame elegantiškai parodytas ryšys tarp pr. *prestors* 'karetaitė' E 707 ir kunigo (pastoriaus) pavadinimo (vok. *Priester*). Apskritai prūsų kalbos paukščių pavadinimų etimologijoms skirtą pranešimą perskaitė čekų kalbininkas Václavas Blažekas (Brno), po keletą prūsų žodžių analizavo Wolfgangas Tenhagenas (Miunsteris) ir Norber-

tas Ostrowskis (pirmasis - *saugis* 'skruzdė' E 791, *soakis* 'devynbalsė' E 750 etc., antrasis - *sweykis* 'arklys' E 432, *noseproly* 'nosiaskylė' E 86). Alessandro Parenti (Florencija) pr. postpoziciją *paggan* mėgino kildinti iš *bagan (< ide. **bhag-* 'dalyti'). Ralfas Peteris Ritteris (Frankfurtas prie Maino) ir Lembitas Vaba (Talinas) kalbėjo apie prūsų kalbos duomenų reikšmę tiriant baltų ir Pabaltijo finų kalbinius ryšius. Pietro U. Dini (Piza, Potenca) paskelbė H. Megisero žodyne „Thesaurus Polyglottus“ (1603) suradęs du naujus prūsų kalbos žodžius: *gayno* 'kiaunė' (p. 30) ir *berschge* 'jūrų ešerys' (p. 236).

Kita konferencijoje gvildenta tema - verstinių prūsų tekstų santykis su vokišku originalu. Analižuotos ir beįdrosios vertimo problemos, kaip tipologinę paralelę pasitelkiant s. kinų kalbos tekstų vertimo į japonų kalbą tradiciją (Toshikazu Inoue, Kobė), ir šalutinių pažyminio sakinių vertimas (Guido Micheli, Parma), mėginta palyginti prūsų ir latvių katekizmus (Pēteris Vanagas, Ryga).

Du pranešimai buvo skirti prūsų kalbos kirčiui ir priegaidei: Rickas Derksenas (Leidenas) kalbėjo apie priegaidžių distribuciją, Bonifacas Stundžia (Vilnius) aptarė kirčiavimo sistemos apmatą. Dar du pranešėjai – Frederikas Kortlandtas (Leidenas) ir Alfredas Bammesbergeris (Eichstetas) – sutelkė dėmesį į vadinamąją Bazelio epigramą (negalėjusio atvykti Bammesbergerio pranešimą perskaitė Tenhagenas). W. Smoczyński savo pranešime pateikė įdomų apibendrintą prūsų kalbos linkniavimo sistemos variantą, Wolframas Uleris (Miunchenas) apžvelgė prūsų kalbos archajiškus bruožus ir paraleles su slavų kalbomis, Williamas R. Schmalstieg (Pensilvanija) gilinosi į ėkamieno daiktavardžius. Witoldo Mańczako (Krokuva) pranešimas buvo skirtas baltų bei slavų kalbų gramatiniams ir leksiniams atitikmenims, Antuono Bricidako (Ryga) – prūsų, latgalių ir slavų kalbų bendrybėms, Grasildos Blažienė (Vilnius) – asmenvardinės kilmės vietovardžiams.

* Apie „Colloquium Pruthenicum primum“, surengtą 1991 m. Varšuvoje, žr. Blt XXVIII (1) 116–117.

Du pranešimai buvo ne prūsistiniai. René L a n s z w e r t a s (Bernas), remdamasis paleolingvistiniais duomenimis, kalbėjo apie priešistorinius gintaro kelius nuo Baltijos jūros iki Graikijos, Torbjörn K. N i l s s o n a s (Umca) – apie s. latvių kalbos iliatyvo rekonstrukciją.

Konferencijos pranešimus ketinama išleisti atskiru leidiniu.

Bonifacas Stundžia

Konferencija, skirta M. Mažvydo Katekizmo 450 metų sukakčiai paminėti

1996 m. spalio 23–24 d. Lietuvių kalbos institute įvykusi konferencija, pavadinta „Lietuvių kalba: tyrėjai ir tyrimai. Pirmosios lietuviškos knygos – Martyno Mažvydo Katekizmo – 450 metų sukakčiai paminėti“, – tai tarsi pirmieji trimito garsai artėjančioms didžiulėms Pirmosios lietuviškos knygos sukaktuvėms. Ją, kaip ir anksčiau įvykusias keturias konferencijas, surengė Kalbos istorijos ir dialektologijos skyrius. Konferencijoje perskaityti 39 pranešimai. Kai kurie iš jų tiesiogiai siejasi su M. Mažvydu.

Pirmasis kalbėjęs Z. Z i n k e v i č i u s bandė atsakyti į klausimus, kaip atsirado M. Mažvydo rašomoji kalba ir kada apskritai pradėta rašyti lietuviškai. A. N e p o k u p n a s atkreipė dėmesį, kad neužtenka suregistruoti M. Mažvydo slavizmus, bet būtina gerai iširti ir kontekstą, kuriame jie vartojami (pvz., slavizmas *čiortas* M. Mažvydo raštuose yra semantiškai konotuotas ir vartojamas greta daug dažnesnio neutralaus senojo *velino*). K. M o r k ū n a s palygino M. Mažvydo raštų ir D. Kleino gramatikų veiksmožodžio formas. G. A k e l a i t i e n ė apžvelgė M. Mažvydo Katekizme randamus darybos tipus, o G. Č e p a i t i e n ė – M. Mažvydo raštų kreipinius. J. K a r a c i e j u s pateikė lingvistinių ir ekstralingvistinių pastabų, kurios galėtų rodyti, kad M. Mažvydo Katekizmas buvo išleistas ne sausio, o gruodžio mėnesį. Mat Mažojoje Lietuvoje žodis *saūsis* turėjo ir „gruodžio“ reikšmę.

Pranešimuose nagrinėti ir kiti senieji ir vėlesni raštai. O. A l e k n a v i č i e n ė įtikinamai įrodė, kad toli gražu ne viskas J. Bretkūno Postilėje esančiose perikopėse priklauso B. Vilentui: J. Bretkūnas kai ką jose redagavo, turėdamas po ranka savo paties išverstą Naujojo Testamento tekstą, o BP I 137–138 išspausdintos Evangelijos Mt 3, 13–17 iš viso nėra B. Vilento „Evangelijose ir Epistolose“, ji veikiausiai tiesiogiai paimta iš J. Bretkūno Naujojo Testamento. G. K a v a l i ū n a i -

t ė aptarė olandišką „Statenbijbel“, kuria neabejotinai naudojosi S. B. Chyliński versdamas Bibliją. J. G e l u m b e c k a i t ė nustatė Vulgatos prielinksniųjų konstrukcijų santykį su iliatyvu J. Bretkūno Evangelijos pagal Luką vertime. V. V a s i l i a u s k i e n ė palygino distancinę pažyminių poziciją K. Sirvydo „Punktuose sakymų“, J. Bretkūno Postilėje ir A. Baranausko iš rytų Lietuvos surinktuose tekstuose. M. L u č i n s k i e n ė parodė, kokius leksikos pokyčius patyrė „Ewangelie polskie y litewskie“, kurias XVII a. išvertė rytų aukštaitis J. Jaknavičius, ir kurios 1705 m. leidime buvo suvidurietintos. V. D r o t v i n a s aptarė F. Pretorijaus priežodyną „Proverbia quaedam Lithvanica“. I. A n d r i u k a i t i e n ė apžvelgė spalvų pavadinimus XVI–XVII a. raštuose.

Programuotojas V. Z i n k e v i č i u s (Z. Zinkevičiaus sūnus) aptarė Lietuvių kalbos institute vykdomą lietuvių kalbos senųjų raštų kompiuterizavimą. Čia dar galima pridurti ir bendrą V. Č e r n i a u s k o, K. G a i v e n i o ir V. Ž i l i n s k i e n ė s pranešimą apie kuriamą lietuvių kalbos terminų banką.

E. L i p a r t ė kalbėjo apie prieveiksmines ir lokatyvines konstrukcijas su partikuliniiais veiksmožodžiais (pvz.: *žemaičiai nusiminę muko žemyn*; *mozūrai, įgavę į ranką pergale*) S. Daukanto raštuose ir jų ryšius su žemaičių tarmėje bei latvių, finų, germanų kalbose esančiais atitikmenimis. A. K a u k i e n ė aptarė tarmybes ir archaizmus V. ir M. Gaigalaičių raštuose. A. S m e t o n a nagrinėjo K. K. Daukšos gramatikos tarminį pagrindą. A. S t a f e c k a ištyrė latgališko 1801 m. giesmyno „Dzismies Swatas“ tarmines ypatybes.

Kalbos istorijai skirti dar keli pranešimai.

D. P a k a l n i š k i e n ė aptarė lietuvių kalbos intarpinių ir *sta*-kamienų veiksmožodžių semantinės raidos bruožus. S. A m b r a z a s išskėlė hipotezę, pagal kurią priesagos *-(i)ūnas* ypatybės turėtojų pavadinimams pamatą sudarė „šeimininko, vado“ reikšmę turintys socialiniai terminai su **-no-* (plg. lie. *namūn-aitis* „šeimininko sūnus“, s. ind. *damūnas* „priklausantis namams; namų saugotojas“ ir lo. *dominus* „viešpats“, go. *kindins* „genties vadas“ ir kt.), o labiau šio tipo vediniai paplito jau baltų kalbų dirvoje, ypač lietuvių kalbos savarankiškos raidos laikais. D. M u r m u l a i t y t ė aptarė tuos veiksmožodinius galūnes *-a* vedinius, kurie skiriasi savo sinchronine ir diachronine interpretacija, ypač išryškindama darybinės homonimijos radimąsi. D. M i k u l ė n i e n ė pagrįstai mano, kad tarmėse (ypač vakarinėse) pasitaikantis prijungiamųjų sakinių jung-